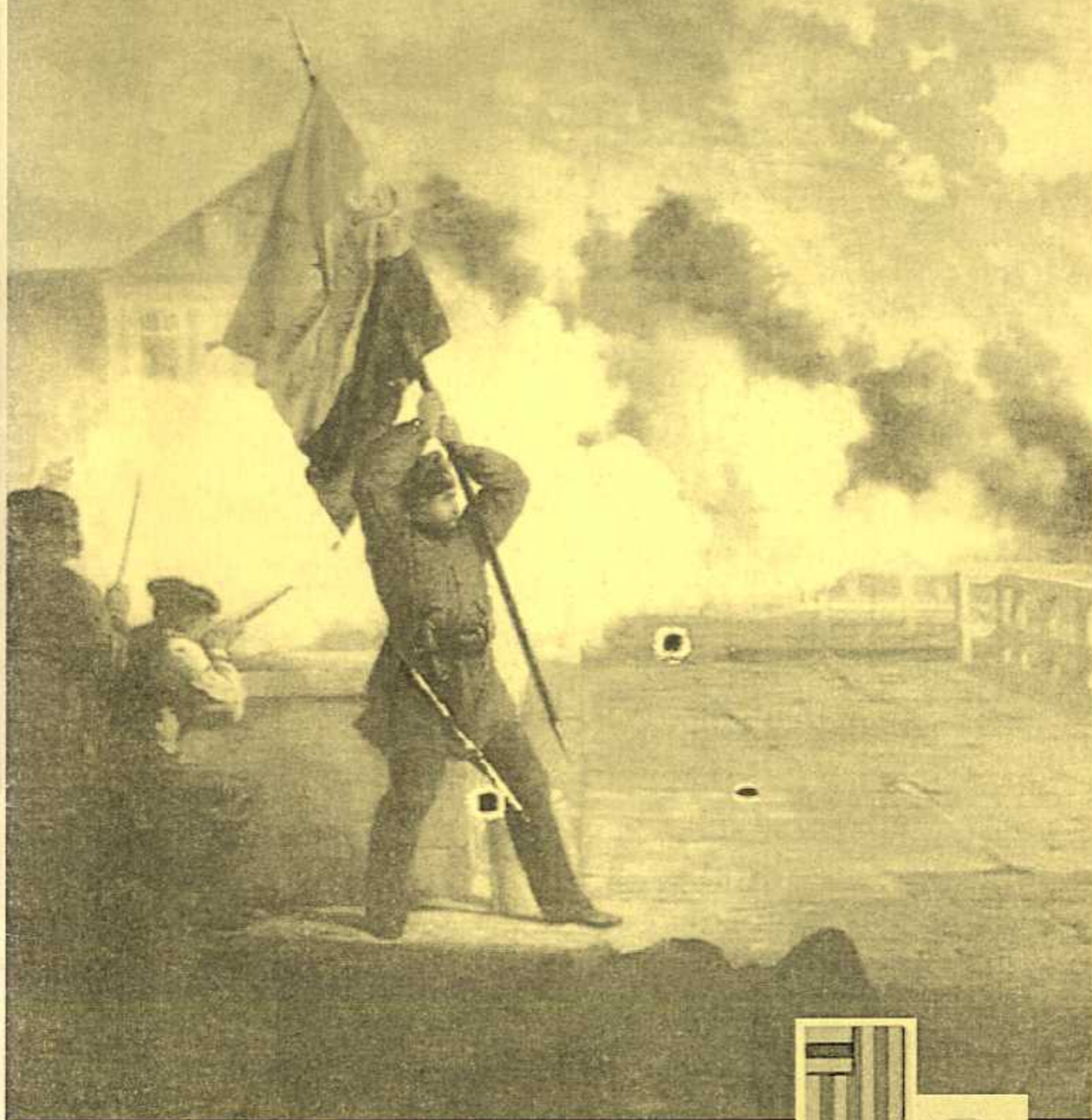

Heemkundige Kring

MAGAZINE

Dr. Croquet - Walem

nummer 2 - winter 2005-2006

Colofon

Dit magazine is een uitgave van de
vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet
Walem.

vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet
Walem
Kloosterstraat 76 | B-2800 Walem
heemkundewalem@skynet.be
www.heemkundewalem.be

Jaargang 1, nummer 2, Winter 2005-06

Medewerkers van dit nummer:

Annick De Greve, Frans De
Greve, Marc De Wever, Elie
Moerenhout, Hugo Rom, Jan
Van Buggenhout, Tom Van
Buggenhout, Maurice Van
Oosthoven, Angele Van Roy,
Dirk Verreth

Verklaring foto's omslag

Voorpagina:

Detail van het schilderij van C.
Payen

Keerzijde en foto's bij 1880 en 1930:

Uit de inhuldigingsstoet van
burgemeester Morrens

Achterzijde:

Tekening met patriotten aan
Walem Brug

Inhoud

Editoriaal

Mijmeringen bij dit tweede nummer.

Amour Sacrée ...

Als het stormt in Brussel, druppelt het in Walem.

Patriotten op de brug

Wij doen het alle dagen, maar in 1830 hadden ze er wat
problemen mee: de Nete oversteken.

Hollanders op de brug

Een ander perspectief, een ander verhaal.

De vlag van Leboeuf

Een vergeten held terug afgestoft.

Dik in de verf gezet

Payen zette herinneringen op doek, het verhaal van een
schilderij.

Verleden herdacht

1880-1905-1930-2005

Hoe werd na 1830 teruggekeken op de oktoberdagen?

Wazeitièna

Een twee reeks van Walemse woorden en
uitdrukkingen.

Figurentheater

Een tweede reeks straffe gasten van weleer.

Nothomb

De Luxemburger Pierre Nothomb drijft de lyriek van
Walem brug, net een brug te ver...

Verhalen uit het molenhuis

Onder het kraken van de molenwieken versmelt Dirk
Verreth non-fictie en fictie.

Aangenaam verrast!

Ziezo, u leest het tweede nummer van het magazine van de heemkundige kring van Walem. Hoewel 2005 en de vieringen van 175 jaar België achter ons liggen, kunnen we, als heemkundige kring, niet voorbijgaan aan de gebeurtenissen bij de brug van Walem in 1830, omdat ze nauw

verbonden waren met het ontstaan van de Belgische staat. Daarom hebben we van deze editie een themanummer gemaakt met veel aandacht voor de gebeurtenissen van toen; dit verklaart tevens waarom dit nummer – uitzonderlijk - dikker is dan het vorige.

En dan denk je, Walem 1830, is daar niet alles over gezegd en geweten, is daar nog iets nieuws aan toe te voegen? Tijdens ons opzoekingen zijn we toch op een aantal verrassende elementen gestoten die we in de volgende bijdragen in het licht willen stellen, want ook hier geldt de uitspraak dat de overwinnaar de geschiedenis schrijft... Wij stelden ook vast, dat heel het gebeuren rondom de Walembrug in oktober 1830, in de honderd jaren die daarop volgden, geromantiseerd werd en sterk in de verf gezet. Het nationaliteitsgevoel dat voortvloeide uit de onafhankelijkheid van het land was vaak een dankbare aanleiding om in het dorp festiviteiten te organiseren, die veel bijval kenden. Daarnaast zien we het thema Walembrug 1830 telkens weer opduiken in stoeten opgezet bij gelegenheid van de inhaling van een burgemeester of pastoor. Kortom, Walem heeft altijd geleefd met de herinnering aan 1830, ze een beetje gekoesterd en er met enige trots op teruggekeken.

Laten we even een blik werpen op het voorbije jaar. 2005 was voor de heemkundige kring het jaar waarin de activiteiten effectief werden opgestart. Naast het magazine waarvan we nu het tweede nummer publiceren, kijken wij met fierheid terug op de publicatie van een fotoboek dat in het najaar op de markt kwam en waarvan er ondertussen 450 exemplaren verspreid werden. Met voldoening kunnen we ook melden dat de kring ondertussen meer dan 150 leden telt, een aantal dat bij de oprichting als 'onbereikbaar' werd geacht en waarvan slechts enkelen toen durfden dromen. Verder stellen we vast dat een aantal mensen van buiten de harde kern bijdragen wensen te leveren aan het tijdschrift of ons ondersteunen bij onze activiteiten. Voor elk van hen onze hartelijke dank.

Voor 2006 plannen we de verdere uitwerking van het magazine, het opzetten van een internet-site waarbij we meer informatie zullen kunnen delen met de wereld buiten Walem. Aan al onze leden van harte dank voor de interesse in het doel van onze kring, en wij hopen dat we ook in het komende jaar op jullie steun zullen kunnen blijven rekenen. ✍ tvb

1830: de scheiding van België en Nederland

Na de slag van Waterloo in 1815 voegde het "Congres van Wenen" de Belgische provincies, zonder deze te raadplegen, bij Nederland. De eerste jaren van het Verenigd Koninkrijk wist Willem I de juiste balans te vinden tussen noord en zuid. De begeerde openbare ambten gingen vooral naar het noorden, de investeringen en de materiële voordelen naar het zuiden. Na verloop van tijd echter nam de onrust toe als gevolg van een aantal onsympathieke maatregelen. De belastingen op maaltrecht werden verhoogd waardoor ook de prijs van het brood steeg. Er kwamen voorstellen om het Nederlands als enige bestuurstaal op te leggen, de persvrijheid werd aan banden gelegd en het protestantse noorden plaagde het overwegend katholieke zuiden in de beleving van zijn erediens.

Op 25 augustus 1830 werd in de Muntshouwborg te Brussel de opera "La muette de Portici" opgevoerd. De gemoederen van de toeschouwers werden door deze passionele opera zo sterk in beweging gebracht, dat er anti-Hollandse relletjes uitbraken, die tot de Belgische opstand zouden leiden. De vlam sloeg in de pan, toen er een aria op de wijs van de Marseillaise werd gezongen:

**Amour sacré de la patrie,
Rends-nous l'audace et la fierté;**

De mensen die buitenkwamen bleven « vive la liberté » scanderen, een kreet die overgenomen werd door het volk op de straat. Waar het eerst de hogere klassen waren, kwamen nadien ook de lagere standen in opstand, samen met plundersaars en ophitsers. Huizen werden platgebrand, fabrieken

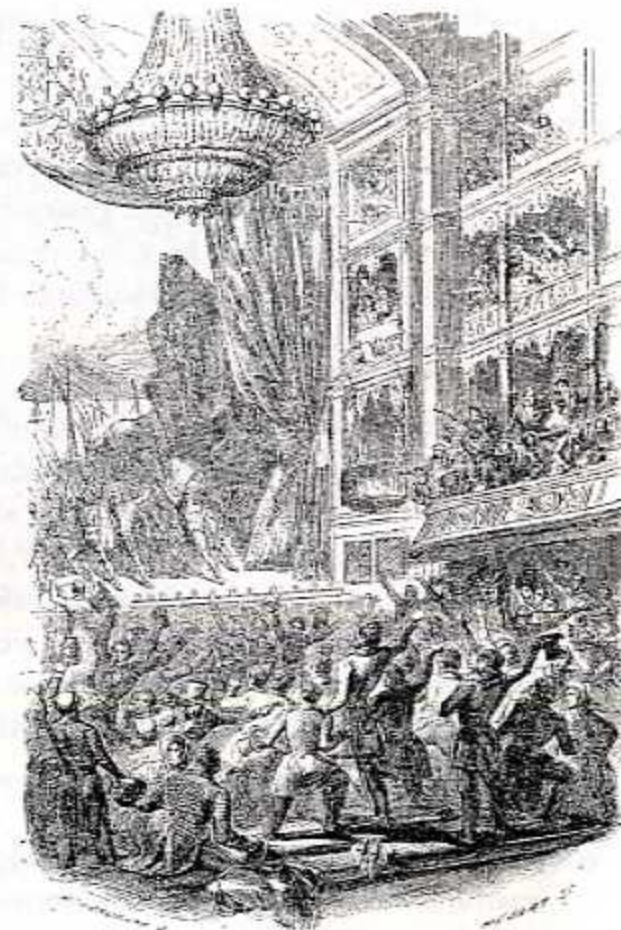
▼
4
▲

en wapendepots leeggeplunderd. Ondertussen breidde de revolutie zich uit naar andere steden: Leuven, Luik, Verviers, Namen, Mons, Gent en Antwerpen.

Willem I stuurde zijn zonen Willem en Frederik met een leger van 6000 man naar Brussel. Dit leger stootte echter niet door tot in de stad en bleef afwachten in Vilvoorde. Ondertussen was ook in de streek rond Luik de revolutie uitgebroken. Luikse revolutionairen besloten de acties in Brussel te gaan steunen en trokken naar de stad. Ondertussen stroomden vrijwilligers uit heel het land toe om mee te doen aan de strijd. De strijd achter barricades duurde vier dagen en op 27 september verliet het Nederlandse leger in stilte de stad Brussel. Het Voorlopig Bewind riep op 4 oktober 1830 de onafhankelijkheid uit. De Nederlandse troepen trokken zich terug achter de strategische bruggen van Boom, Walem, Duffel en Lier. De strijd had zich verplaatst o.a. ook naar Walem. ✍hr

Bronnen

1830 De scheiding van Nederland, België en Luxemburg Rolf Falter
1830 Geïllustreerd voor, gedurende en na de omwenteling Leo van Neck

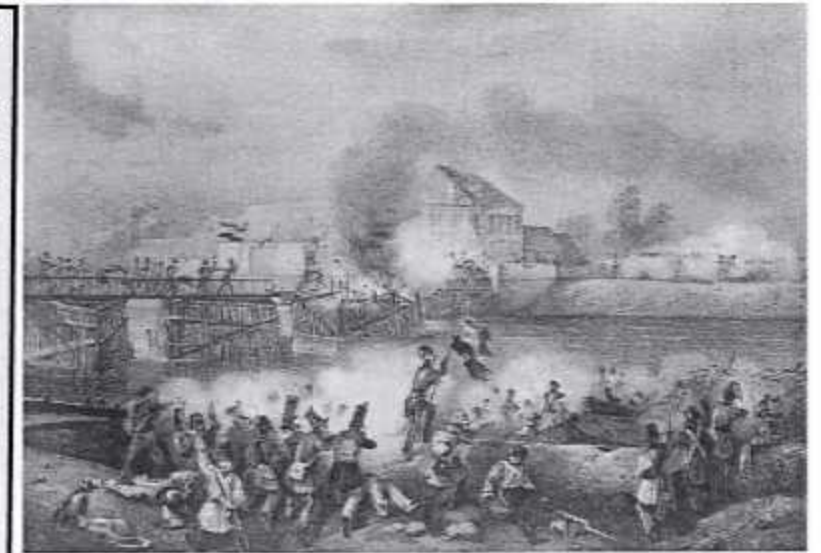
Teekening van Hendrickx.

Patriotten op de brug

Aan de brug van Walem hielden 600 manschappen van de Koning de patriotten tegen. Ze bestonden uit een verzameling van soldaten die veroordeeld waren tot de kolonies vanwege militaire overtredingen, hen was kwijtschelding van hun straf beloofd. De opstandelingen daarentegen brachten 3 kanonnen in stelling en lieten hun mannen de overkant van de Nete onder vuur nemen. Toen ze zagen dat de militairen de houten brug in brand staken, waagde een detachement zich aan een stormloop, met een voorspelbaar resultaat: velen sneuvelden en slechts enkelen haalden de overkant. Maar het bleek opnieuw genoeg om de geregelde troepen te laten wijken. Mogelijk waren de Nederlandse troepen onzeker geworden door het nieuws dat Lier ingenomen was door de opstandelingen.

Slechts enkele decennia na de strijd geeft Dr. Croquet een verslag van de strijd die zich afspeelde op woensdag 20 en donderdag 21 oktober 1830.

Na de Septemberdagen zakte het Hollandsch leger allengs naar Antwerpen af. Den 1 October vestigde prins Frederic zijn kwartiergeneraal te Waelbem, doch daar de omwenteling al meer en meer vooruit ging, vertrok hij den derden oktober naar Antwerpen latende het bevel van het leger aan de prins van Saxe-Weimar. Op Maandag 18 October verliet het Hollandsch garnizoen Mechelen en sloot zich aan bij de troepen die reeds te Waelbem legerden; des anderendaags deden de Hollandsche troepen eene beweging in de richting van Mechelen en kwamen tot aan de Vrouwenvliet. Aanstonds deed de stormklok zich hooren en op een onmeezien was de stad in staat van verdediging gesteld; doch de Hollanders waagden de aanval niet integendeel, zij trokken achteruit tot over de Neeth, om drie uren was er geen enkele Hollander meer op het grondgebied van Waelbem. De Waelbemsche brug werd door de Hollanders opengedraaid en bezet door twee kanonnen; Prins van Saxe-Weimar met het grootste gedeelte zijner macht nam de richting van Lier. Eenige moedige vrijwilligers hadden de Hollanders achtervolgd; door de burgers van Waelbem met geestdrift ontbaald, begaven zij zich aanstonds naar de brug, en van uit de huizen begonnen zij den vijand te beschieten: hadden de Hollanders op dit oogenblik hunne kannons laten spreken, Waelbem zou duchtig geleden hebben, maar gelukkig gebeurde dit niet, en alles bepaalde zich dien dag bij eene schermutseling van eenige uren.

▼
5
▲

Posten de Valenciennes
Belgische près de Walem, 21 oct. 1830.
Lidung der Belgische Vrijwilligers
bij de brug van Waelbem, 21 okt. 1830.

Woensdag was het getal patriotten merkkelijk aangegroeid, zij waren ongeveer zestig, hunne bijzonderste macht was eene afdeeling jagers van het vrijwilligerskorps ingericht door graaf Albrecht de Chasteler. Hun aanvoerder was kapitein Eduard Michaux.

Gansch den dag werd er van beide kanten fel geschoten; de Belgen, wel verschanst in de huizen, deden veel kwaad aan de Hollanders die langs de overkant in de leegte lagen. Zij gelukten erin beide kanons bijna tot zwijgen te brengen, want hunne scherpschutters mikten zoo wel dat er bijna geen aankomen aan was. Eén patriot was dien dag gesneuveld, maar van den kant der Hollanders waren er verscheidene dooden en vele gekwetsten.

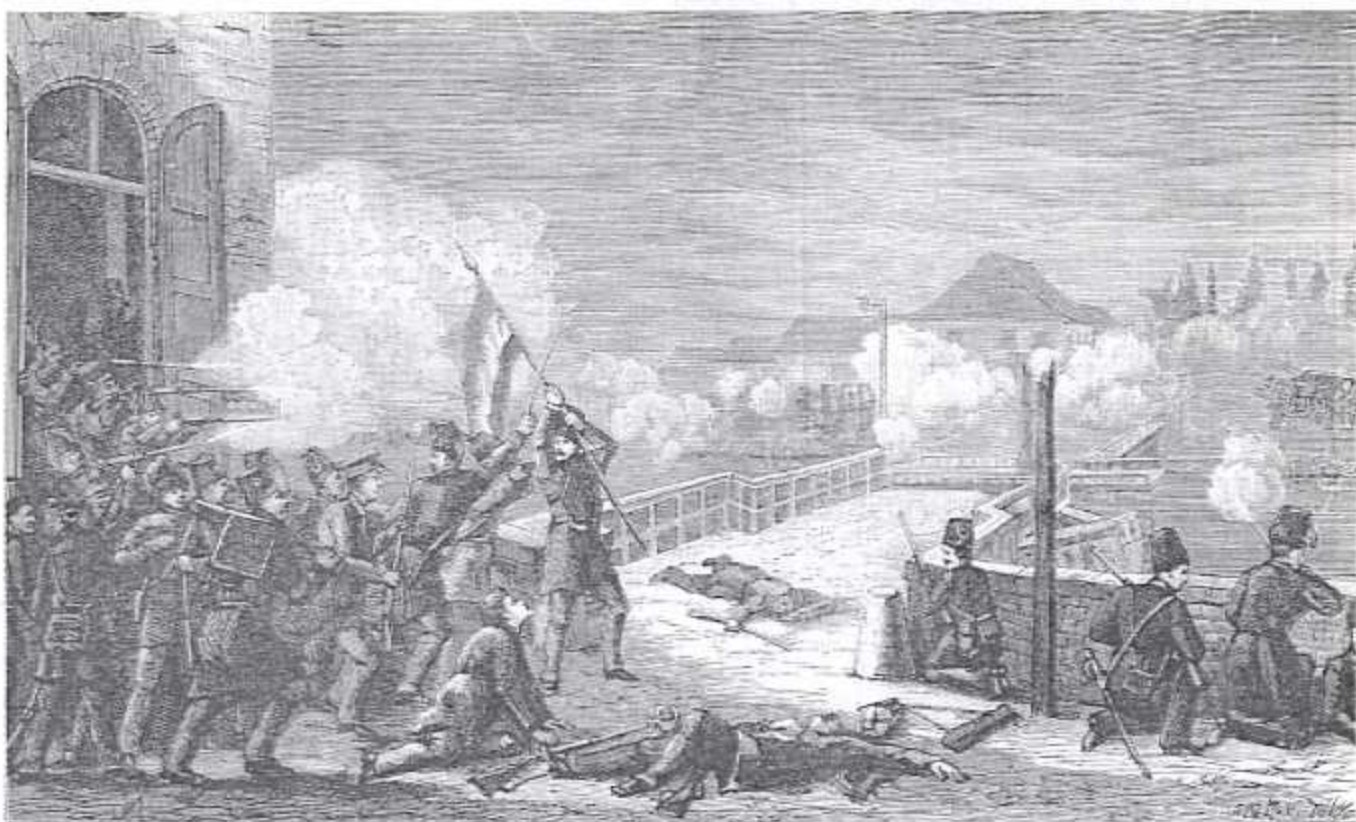
De aankomst van generaal Mellinet, die Donderdag in den morgen zijne intrede te Waelhem deed, vermeerderde den moed en de stoutmoedigheid der patriotten.

Een Luxemburger Emiel Leboensf, 18 jaar oud, plantte onder het vuur van den vijand om 9 uur het Belgisch vlag op de brug; welhaast was hij gevolgd van eenen Thienenaar die er ook in gelukte het vlag van zijn korps aan de brug vast te hechten.

Het gevecht woedde tot tegen den avond, maar in tusschen had prins van Sassen-Weimar het moeten opgeven te Lier tegen den Belgischen generaal Niellon, en de Hollandsche troepen die te Waelhem streden, kregen bevel achteruit te trekken; zij kraamden op in den nacht van Donderdag tot Vrijdag, na eerst de brug in brand gestoken te hebben.

Toen de Belgen des vrijdags in de legerplaats der Hollanders kwamen, vonden zij verscheidene dooden, oa. een officier, nog boven den grond liggen.

De schade, aan Waelhem veroorzaakt, was niet aanzienlijk, de ransing beliep 1200 Franken. (uit A. Goetstouwers)

Albrecht de Chasteler

Belgisch markies en oud-strijder van Napoleon en van het Hollands leger. Zo zijn er vele militairen die in de beginnende van de revolutie van kamp veranderen. (br)

Mellinet - de eeuwige revolutionair

Generaal Mellinet is een kleurrijke figuur die als oud-officier van Napoleon in september 1830 te Brussel de jongere opstandelingen helpt kanonnen en geweren te bedienen. Zo komt hij in de revolutie terecht en krijgt het commando. Hij is de aanvoerder van het gehele legerkorps dat half oktober 1830 van Mechelen via Walem naar Antwerpen oprukt. Mellinet zal verder nog actief zijn in het Belgisch leger. (met dank aan Rolf Falter)

Bronnen

1830 De scheiding van Nederland, België en Luxemburg Rolf Falter
1830 Geïllustreerd voor, gedurende en na de ontwenteling Leo van Neck
Geschiedenis der Vrijheid Walem A. Goetstouwers
Les prétendants Malinois à la croix de fer H. Coninckx

Hollanders op de brug

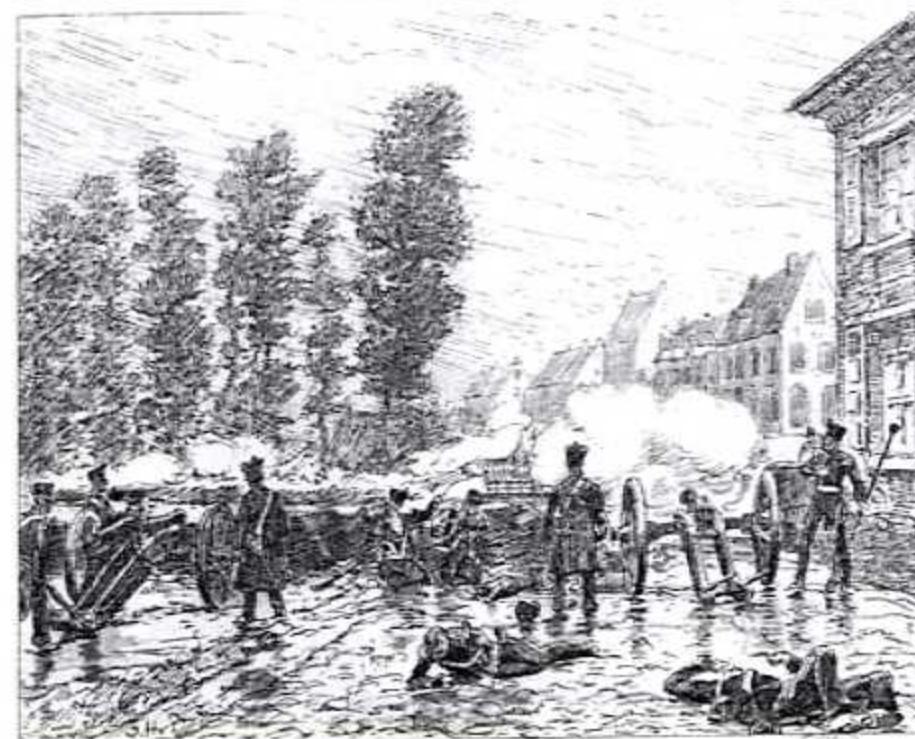
Laten we maar even opstappen met een Hollandse soldaat, fuselier Johannes van Oostendorp, scheepsummerman van beroep, die drie dagen na de rellen rond "De Stomme van Portici" als dienstplichtige ingelijfd werd in het leger dat naar het rebelse Brussel wordt gestuurd.

Hij zal de septembergevechten in Brussel meemaken en de strijd in Antwerpen. Hij hield hiervan een dagboek bij, zijn dagboeknotities breken af op 26 oktober in Antwerpen. Is fuselier van Oostendorp daar gesneuveld? Dat weten we niet. Zijn notities (in zijn eigen spelling) beginnen op zondag 28 augustus als hij vertrekt als soldaat uit Utrecht, langs Gorkum en Breda naar Antwerpen. Wij noteren uit zijn dagboek alleen die passages die verband houden met zijn verblijf en doortocht door Waelhem. (fragment 1)

Ook bij de aftocht van de Hollanders was van Oostendorp weer getuige van de gevechten aan de Waelhembrug. (fragment 2). tvb

"Wij marseerde de stad (= Antwerpen) binne en men bragt ons daar naar de fonkes kazerne alwaar wij brood, bier en kaas ontvingen, en tot ons nachtleger een zagt bed van planken. Daar vertoefde wij tot den 1 september, en hadde dus gelegenheid antwerpe nog al eens te bezigtigen. Dog daar wij nu op België's grondgebied waren hoe wel toen nog onder bolland, vermaande ons de ofziers voorzigtig te zijn. Den 1 september kregen wij dan weder orde op de rukke en wij marseerde dien dag nog mooy stijf van het rijden tot het dorp Walem, een zeer net en zindelijk dorp. Wij kwamen hier al voor de middag aan, en werde weder ingekwartierd, dog wij jonge soldaten die nog nooit onze geboorte grond hadde verlate, zagen hier in een rooms, alleszinds godsdienstig, land vele tekenen daarvan. Sleys korte afstande van elkander stonde kljne kapelle aan de weg met een of ander beilig beeld prijkende, en dan weder kljne kastjes aan de bomen, met beeldjes, betgeen voor ons hollanders een vreemd gezigt baarde. Wij verbleven hier tot den 4 september, het moeylijkste was voor ons hier, wij hadden werk elkander te verstaan, betgeen wel spoedig wende, dog in het eerste zeer moeyelijk was.

Den 4 september kregen wij weder orde om hoger op te rukken, wij marseerden dien dag door tot aan het dorp Epegum. Groot was het verschil dit dorp bij het vorige, het was een morsig armoedig dorp; boier hielde wij weder halt en weder ingekwartierd

Tekening vanuit het standpunt van de Nederlanders (Legermuseum Brussel)

Zoo lang men nog meester was der Nethe, over welken stroom bij Waelhem eene brug was geslagen, kon het leger der opstandelingen, meestal uit vrijwilligers zamengestelde schooijers, door boop op buit en ongebondenheid zamengesloeid, en waarvan men zich destijds in Holland veel te hoge denkbeelden vormde, Antwerpen niet genaken, noch er het zeer sterk smeulende vuur der miterij doen ontslammen (mijterij bij Belgen die

dienst deden in het Hollands leger - nota redactie).

Schoon de Nederlanders aan de brug te Waelhem met mannenmoed streden, de opstandelingen meermalen terugdreven en Duffel bernaamen. De Belgische vlag, die zij op de brug plantten, werd door een 'goeden zwemmer', met name Bajink, onder 's vijands geschut weggebaald.

Bron:

R. Van Opbroecke. België, de geboorte van een staat.

